Hayat Koleksiyonundan

IV. SULTAN MURAT

Hezarfen Ahmet Çelebi

ONYEDINCI ASIR

TÜRK ve dünya tarihinde «İlk uçan adam» sıfatını kazanan kişidir. Dördüncü Murat devrinde yaşadığı bilinir. Ne çâre ki onun hakkında günümüze yeterli bir bilgi ulaşamamıştır. Birçok buluş ve yenilikleri sebebiyle «Hezarfen» adıyle anıldı. Galata Kulesi'nden kanat takıp atlayarak Üsküdar'a kondu. Bu maharetinden ötürü IV. Murat'ın takdir ve ihsânını kazandı, ancak tehlikeli görüldüğü cihetle Cezâyir'e sürüldü. Orada öldü.

RÜZGÂR kuzeyden hafif hafif esmekte idi, fakat hava yine de serin sayılmazdı. İstanbul'da her zamankinden farklı bir fevkalâdelik göze çarpmaktaydı o gün. Devrin Padişahı IV. Murat, Sarayburnu'ndaki Sinan Paşa köşkünün penceresi önünde oturmuş, merak içinde karşı sahilde yükselen Galata Kulesi'ni seyrediyordu. Ne o bir şey konuşuyor, ne de arkasında sıralanmış duran vezîrlerden bir ses çıkıyordu. Fakat Galata Kulesi'nin tepesine takılı kalan bütün bakışlarda bir merak ve heyecan okunmaktaydı.

Türlü icât ve yeniliklerinden ötürü halk arasında «Hezarfen» adıyle anılmakta olan Ahmet Çelebi, o gün kanat takıp Galata Kulesi'nden atlayarak uçup Üsküdar'a konacağını padişaha arzetmişti.

Bir insanın uçmasının özellikle o devirde ne kadar inanılmaz ve ilginç olacağı besbellidir. Bu yüzden yalnız padişah ile saray erkânı değil, bütün İstanbul halkı bu haberi öğrenip deniz kenarlarına ve İstanbul'un yüksek tepelerine koşmuş ve koca şehrin kıyıları ve sırtları bir mahşer yerine dönmüştü.

Hezarfen Ahmet Çelebi, sırtında boyundan büyük kanatlar olduğu halde Galata Kulesi'nin tepesinde görüldüğü zaman kıyı ve sırtlardaki kalabalıkta da, Sinanpaşa köşkündeki padişah ile vezîrlerinde de heyecan son haddini bulmuştu.

Kulenin tepesindeki cüretkâr adam, sırtına yapışık ve kollarına bağlı kanatları birkaç defa açıp kapadıktan sonra kendini boşluğa kapıp koyuvermişti. Şehrin her yanından heyecan dolu bir uğultu yükseldi o anda. Beşeriyet tarihinde ilk defa olarak bir insan kuş olup uçmaya başlamıştı gökyüzünde... Bir iki kanat çırpışından sonra karşıdaki sahile, Üsküdar'a doğru kanat açıp süzülmeye başlamıştı Hezarfen Ahmet Çelebi...

Olayı gözleriyle görmüş bir şâhit edâsıyle Evliya Çelebi şunları anlatır ünlü Seyahatnâme'sinde:

«Hezarfen Ahmet Çelebi, iptida Okmeydanı'nın minberi üzere rüzgârın şiddetinden kartal kanatlarıyle sekiz dokuz kerre havada pervâz ederek talim etmiştir. Bâdehu, Sultan Murat Han, Sarayburnu'nda Sinan Paşa köşkünden temâşa ederken Galata Kulesi'nin tâ zirve-i âlâsından lodos rüzgârı ile uçarak Üsküdar'da Doğancılar meydanına inmiştir...»

Batı kaynaklarından Cook'un «Havacılık», Wilkins'in «Yeni bir dünya buluşu» adlı eserlerinde de bu tarihî uçuşa dair kısa notlar vardır. Ama Hezarfen Ahmet Çelebi diye anılan bu ilk uçan Türk, daha doğrusu insan için fazla bir kayda rastlanamamaktadır. Evliya Çelebi, bu konudaki bölümüne şu satırlarla son vermektedir:

«Sultan Murat Han, kendisine bir kese altın ihsan ederek, bu pek hevl edilecek bir adamdır, her ne murât edinse elinden gelmektedir. Böyle kimselerin bekası câiz değildir, diye Cezâyir'e nefyetmiştir, anda merhum oldu.»

Hezarfen Ahmet Çelebi bu büyük teşebbüsüne hazırlanırken, İsmail Cevherî'nin tecrübelerinden de yararlanmıştı. İsmail Cevherî, bir insanın uçup uçamıyacağını uzun etütlerden sonra bizzat denemek istemiş, ancak bu heves ve denemesi hayatına mal olmuştu. Cevherî, iki düz sathı iple vücuduna kanat gibi bağladıktan sonra Nişâbur Camii'nin kubbesine çıkarak kendisini aşağıya bırakmış, ancak bilinmeyen bir sebeple, belki kanatlarının ağırlığından belki de rüzgârsızlıktan havada hiç uçamamış, kurşun hızıyle yere düşmüştü. Böylelikle İsmail Cevherî adındaki genç bilgin paramparça olarak ölmüştü. Bu nedenledir ki Hezarfen Ahmet Çelebi her şeyi kılı kırk yararcasına inceleyip hesaplamış ve Cevherî'nin düştüğü hatalara düşmemeye çalışmıştır. Bu nedenledir ki hesapları daha doğru çıkmış ve dünya tarihinde «Uçan ilk insan» adını da bu sâyede almıştı.

Evet, Hezarfen Ahmet Çelebi, bu büyük işi başarmıştı. Galata Kulesi'nin tepesinden kanat takıp atlayarak Üsküdar'a, Doğancılar mevkiinde konmuştu.

Sultan IV. Murat, bu büyük icraatı ile bütün İstanbul şehrinin takdir ve sevgisini kazanmış Hezarfen Ahmet Çelebi'nin derhal huzuruna getirilmesini emretti. Doğancılar Parkı'nda, konduğu yerde kartal tüyünden yapılmış kanatlarını çözüp Sinan Paşa köşküne geldi.

Padişah kendisine ihsanlarda bulundu. Fakat Dördüncü Murat gibi vehimli bir insanın, kuşlara meydan okurcasına havada uçan bir Türk delikanlısının tehlikeli bir insan olabileceği düşüncesiyle «Hezarfen» i sürdürdü. Dünyanın uçan ilk insanı olan Türk delikanlısı, nefyedildiği Cezayir'de öldü.

Tablo: Cemal Dündar

HEZARFEN AHMET ÇELEBİ

Naima

1652 - 1715

NAİMA, ilk resmi vakanüvis ve Osmanlı tarihçileri arasında en ünlü kişidir. Halep'te doğdu. Babası, Halep eşrafındandı. İlk öğrenimini orada tamamlayan Naima, genç yaşta Istanbul'a geldi. Yüksek öğrenim gördü ve Divan Kalemi'nde memur olarak hayata atıldı. Hayatı çok dalgalı geçti. Bazan çok yükseldi, bazan gadre uğrayarak sürgün yaşadı ve 63 yaşındayken, Mora Yarımadası'nın Patias kasabasında vefat etti. Patias'ta gömüldü.

OSMANLI Tarihi'nde resmî olarak ilk vakanüvis Mustafa Naima Efendi, ilk öğrenimini, doğduğu şehir olan Halep'te tamamladıktan sonra, pek genç yaşta İstanbul'a geldi. Küçüklüğünden beri okuyup, yazmaya, özellikle tarihe ve edebiyata büyük merakı vardı. İstanbul'da Enderun'a devam etti. Sonra, Divan kâtipliğinde görev aldı.

Pırıl pırıl zekâsı, titiz çalışmasıyla kendini kısa zamanda gösteren Naima, Kalaylı Koz Ahmet Paşa'nın Divan Efendiliği'ne yükseldi. Daha sonra, ilim ve sanat adamlarını korumakla tanınmış Amcazade Hüseyin Paşa'nın hizmetine girdi. İşte, Naima'yı Naima yapan o ciddî çalışmalar, Hüseyin Paşa'nın yanındayken başladı.

Amca-zade Hüseyin Paşa, Naima'nın mükemmel tarih bilgisini öğrenince, ona, önemli bir görev verdi. Paşanın kütüphanesinde, «Şarih el-menarzâde Ahmet Efendi» nin yazdığı, fakat henüz düzene konulmamış, müsvedde hâlinde bir tarih kitabı vardı. Bu kitap, 1591 ilâ 1659 yılları arasındaki olayları naklediyordu.

Hüseyin Paşa, bu kitabın derlenip toplanması ve yeniden kaleme alınması işini Naima'ya verdi. Naima, çalışmalarını çok sıkı tuttu. Çeşitli kaynaklara dayandı. Uzun araştırmalar yaptı ve kitabın daha ilk bölümlerini henüz tamamlarken, Hüseyin Paşa'nın büyük takdirini kazandı.

Bu eser tamamlandığı zaman, artık eski müsveddelerle ilgisi kalmamış, baştan başa Naima'nın araştırması ve usta kaleminin ifadesi olmuştu. Bu yüzden, büyük eser Naima Tarihi olarak bilinir.

Naima Tarihi'ne konu olan yıllar, Osmanlı İmparatorluğu'nun en düşkün zamanlarına rastlar. Naima, canlı ve zarif uslûbuyla o yılları önümüze sererken, sadece tarihçiliğindeki ustalığı değil, yazarlığındaki kudreti de ortaya koymuştur.

Osmanlı tarihçileri, genellikle saray dahilinde cereyan eden olaylara pek nüfuz imkânını bulamadıkları ve kulaktan kulağa bir şeyler duysalar bile, hayatlarından korktukları için, sathî kalmışlardır. Oysa, Naima cesaretle davranmış, hattâ Üçüncü Ahmet'in, tahta geçer geçmez 19 erkek kardeşini nasıl idam ettirdiğini bile açık açık anlatmıştır:

«Padişâhı Cihanpenâh'ın biraderi olan on dokuz nefer şehzadei bîgünâh, nizam-ı âlem için, kemend-i cânistan ile şüheda zirvesine ilhak edilirlerken, yetişkin olmayanların, annelerinin kucağından alınıp canlarına kıyılmasını harem-i hümayûn vaveylâ ve göz yaşlarına gark olarak seyreylemiştir...»

İstanbul halkı da bu facianın üzüntü ve ıstırabını çekmiştir. Şehzadelerin en büyüğü Mustafa'nın son ânında şu beyti söylemiş olduğunu da, Naima, eserinde rahatça nakleder:

Nâsiyemde kâtib-i kudret ne yazdı bilmedüm
Ah, kim bu gülşen-i âlemde herkiz gülmedüm.

Naima Tarihi'nin bir başka bölümünde, Sultan Üçüncü Mehmet'in korkaklığı bile anlatılmıştır. Naima'dan öğrendiğimiz olay şudur: Padişah III. Mehmet zorla sefere çıkarılmış ve Osmanlı Ordusu, Hasova mevkiinde durmuştu. Tarihe, Hasova Zaferi olarak geçecek olan savaştan önce, padişahın, Sadrazam Damat İbrahim Paşa'ya gönderdiği tezkere pek yüz kızartıcı oldu:

«Sen ki lalamsın, burda muharebe içün seni serdar idüp, ben buradan İstanbul'a revane olsam olmaz mı?...»

Naima, padişahın, ecdadının şânına yakışmayacak bir biçimde nasıl korkaklık gösterdiğini, herhalde bu belgeden daha iyi belirtemezdi.

Naima, devlet kapısında, Anadolu Muhasebeciliği'ne kadar yükseldi, fakat haksızlığa karşı göz yummadığı ve devrin ileri gelenleri hakkında tenkit edici sözler söylediği için 1706'da Hanya'ya sürüldü. Eşinin feryadı üzerine, sürgün yeri Bursa olarak değiştirildi ve sürgünde, çok sıkıntılı günler geçirdi. Koca bir yıl çekmediği çile kalmayan Naima, nihayet Çorlulu Ali Paşa'nın müsaadesiyle tekrar İstanbul'a geldi. Tekrar devlet hizmetine alındı. Hattâ Çorlulu Ali Paşa, onun gönlünü almak için Mora seferine beraberinde götürdü.

Lâkin bu sefer sırasında da tok sözlülüğünün cezasını çeken Naima, bir kısım görevlerinden affedildi. Haksız ve yersiz muamelelere maruz kaldı. Mora'nın Patias kasabasında muhasebeci olarak görevlendirildi. 63 yaşındayken, orada öldü. Patias'ta bulunan tek camiin avlusuna gömüldü. Bir süre sonra ne o cami kaldı, ne de Naima'nın mezarı...

Tablo: Cemal Dündar

NAIMA

İbrahim Müteferrika

1674 - 1745

TÜRKİYE'de ilk matbaayı kuran ve ilk kitapları basan kişidir. Aslen Macar'dır. Kolojvar'da doğdu. Ruhban mektebinde bir süre tahsil gördü. Onsekiz yaşında iken Türklerin eline esir düştü ve İstanbul'da esir pazarında satıldı. Çok zâlim bir adam tarafından satın alındı ve elinden çok çektiği için İslâmiyet'i mecburen kabul edip hürriyetine kavuştu. Dergâh-ı Âli müteferrikalarından olduğu için «İbrahim Müteferrika» adıyle tanınır.

RİSÂLEİ İslâmiye» adlı eseriyle Damat Nevşehirli İbrahim Paşa'nın dikkatini çekmiş ve o tarihlerde Rikâb-ı Hümayûn Kaymakamı bulunan bu hatırlı kişinin delâletiyle saray müteferrikaları arasına alınmıştı. İbrahim Efendi'yi Türk tarihinin unutulmaz isimleri arasına sokan olay, Sadaret mektupçuluğu kaleminde kâtiplik yapan Sait Mehmet Efendi ile tanışmasından sonra oldu. Babası Yirmi sekiz Mehmet Çelebi'nin Fransa sefirliğine tâyini ile Paris'e giden ve orada bir süre kalan Sait Mehmet Efendi, yepyeni düşüncelerle yurduna dönmüştü. Paris'te gördükleri arasında özellikle kitap basan matbaa ilk sırayı işgal ediyordu. Bu matbaalarda basılan kitaplar pek çok sayıda olabildiği gibi gâyet ucuzlukla herkesin eline geçebiliyordu. İbrahim Müteferrika'nın da bu işe aklı yattı. Ve Türkiye'de ilk matbaayı kurmak üzere iki arkadaş paçaları sıvadılar.

Ancak baskı makinesi ile gerekli hurufatın temini ile iş halledilmiyordu. Muhafazakâr ve mutaasıp bir ülkede, aynı fikrin etkisi altındaki bir toplumda yaşıyorlardı. Böyle bir iş için izin lâzımdı...

İzin alabilmek kolay değildi. Her şeyden önce, bu işin faydasını ve önemini anlatmak, karşı çıkacak fikirlere karşı kuvvetli olmak, dayanmak, diretmek gerekiyordu. İki arkadaş bunu çok iyi biliyorlardı.

İbrahim Müteferrika'nın hâmisi bulunan Damat Nevşehirli İbrahim Paşa'nın o sıralarda sadrazam bulunması işlerini çok kolaylaştırdı. Paşa, uyanık fikirli ve reformcu bir sadrazamdı. Bu bakımdan İbrahim Müteferrika'nın «Vesiletüttıbaa» adlı bir risâle ile vâki müracaatını derhal kabul etti. Ancak iş yalnız onun kabulü ile de bitmiyordu. Devrin mutaassıp zihniyetini de hesaba kattılar. Paşa, devrin Şeyhülislâm'ı Abdullah Efendi'den de «Dinî eser basılmaması» şartı ile, matbaanın açılması yolunda fetva aldı.

Sadrazamın müsaadesi ve Şeyhülislâm'ın fetvâsı ile Viyana'dan gerekli alât ve edevatı getirttiler. İbrahim Müteferrika'nın Sultanahmet'teki evinin altında ilk matbaayı meydana getirdiler. Ve Viyana'dan gelen ustaların nezaretinde, 1726 yılında Türkiye'de basılan ilk kitabı çıkardılar. Bu kitap, Vankulu Mehmet Efendi'nin «Sıhah Tercemesi» adını taşıyan lûgatı olmuştu. Bin nüsha basılan bu kitabın gördüğü olağanüstü ilgi karşısında iki kafadar bu kez Kâtip Çelebi'nin «Tuhfetülkibar» isimli eserini bastılar. Türk denizcilik tarihini hikâye eden bu kitap da olağanüstü bir ilgi topladı.

Bizzat İbrahim Müteferrika'nın tercümesi olan «Tarih-i Seyyah», Emîr Muhammed ibni Hasanüssüûdi'nin «Tarih-i Hind-i Garbî» adındaki Amerika tarihi, Bağdatlı Nazmizâde'nin «Timurlenk Tarihi», bu matbaanın arka arkaya verdiği diğer eserler oldu.

Ancak ne var ki çok geçmeden Sait Mehmet Efendi ortaklıktan ayrıldı. Sonradan sadrazam olacak bu zât, büyük devlet memurluklarına namzet olduğu cihetle, bu işe daha fazla devam edemezdi. Her ne kadar o ana kadar matbaa hakkında bir çatlak ses çıkmamış idiyse de yine bu iş namzet olduğu mevkilerle bağdaştırılamazdı...

Sadrazam Nevşehirli Damat İbrahim Paşa'nın da kellesine mal olan 1730 irtica ihtilâlinde matbaa kapanmak zorunda kaldı. Ancak çok geçmeden taht'a çıkmış bulunan I. Mahmut'un ihtilâlcileri sindirip duruma hâkim olmasıyle İbrahim Müteferrika tekrar matbaasını faaliyete geçirdi. Ve kitapları sıralamaya devam etti:

Süheylî'nin «Eski ve Yeni Mısır Tarihi», Bağdatlı Nazmizâde'nin «Gülşen-i Hülefî» adlı eseri, İbrahim Müteferrika'nın «Usul-ülhikem fî Nizâmülümen»i, yine İbrahim Müteferrika'nın «Füyuzât-ı Mıknatısıyye»si, Kâtip Çelebi'nin «Cihannümâ»sı, Kâtip Çelebi'nin «Takvim-üt Tevârih»i, Naima Tarihi, Râşit Tarihi, Çelebizâde Âsım Tarihi, «Ferheng-i Şuuri» birbiri ardından basıldı. Baskı işlerine bu konuda eni-konu ihtisas sahibi olmuş bulunan İbrahim Müteferrika bizzat nezaret etti. Bu kitapları başarken ihtiyacı olan kâğıdı temin etmek amacıyle yeni bir teşebbüse girişip Yalova'da bir de kâğıt fabrikası yaptırdı ve bu fabrikadan elde ettiği kâğıtla kitaplarını bastı.

Bir protestan papazı olmak için ruhban mektebinde tahsil gören, sonra kabul ettiği İslâm dininin koyu bir müdafii olan ve nihayet Türkiye'de ilk matbaayı kurmakla pek büyük bir reform yapan İbrahim Müteferrika, 69 yaşında İstanbul'da hayata gözlerini yumduğu zaman arkasında sadece ilk Türk matbaasını bırakmakla kalmıyor, yüzyıllar boyu saygı ile anılacak bir de isim bırakıyordu...

Hayat Koleksiyonundan

İBRAHİM MÜTEFERRİKA

Levni

? - 1732

XVIII. YÜZYILIN büyük minyatür sanatçısı. Asıl adı Abdülcelil Çelebi'dir. Resimlerinde Levni (Renkçi) adını kullanırdı. Hayatı hakkında çok az bilgi vardır. Edirne'de doğmuş, küçük yaşta İstanbul'a gelmiştir. Saray Nakışhanesi'ne alınmıştır. Hevesi müzikle uğraşmaktaydı. Nakışta, yani resimde ve şiirde büyük istidat gösterdi. Nakkaşbaşılığa ve padişah musahipliğine kadar yükseldi. Eyüp'teki Sadiler Tekkesi'nde yatmaktadır.

HER ne kadar saray nakışhanesinden yetişme ise de Levni Abdülcelil Çelebi, aynı zamanda şairdi de. Üçüncü Ahmet'e sunduğu bir kasideden bu ünlü şairin yeterince rahat bir hayatı olmadığı, fakirlik ve sefaletten bir türlü kurtulamadığı anlaşılır. Müzikle uğraşmış olması da ona fazla bir şey sağlayamamıştır. Talihsiz sanatçı, saray musahipliğine, yani padişahın sohbet arkadaşlığına, hattâ nakkaşbaşılığa yükseldiği halde bu rütbeler, bu pâyeler sadece onun şöhretini artırmış, ama aynı durumdakilere sağlanan faydayı getirmemiştir.

Nitekim, 1732'de ölümünden sonra Levni'den bugüne yalnız tezhip ve minyatürleri kalmıştır. Çünkü nakış sanatında gerçekten eşsiz bir üstâttı ve Abdullah Buhâri gibi, Fasih Dede gibi, Fennî ve Eyyubî Derviş Hasan gibi birçok minyatürcüler onun buluşlarından yararlanmışlardır.

«Renkçi» anlamına gelen Levnî imzasıyla sadece Osmanlı İmparatorluğu sınırları içinde değil, daha o zaman bile Avrupalıların iyi tanıdığı büyük sanatçı, «Minyatür» sanatında çığır açmış, minyatüre, üçüncü boyutu, yâni derinliği getirerek, batı anlamındaki resme yaklaşmıştır.

Levni minyatürcülüğe, tezhip çalıştıktan sonra geçmiştir. Kitap kenarlarını renk ve yaldızla süslemek anlamına gelen tezhip (altınlama) sanatı göznuru ve sabır isteyen bir hünerdi. Buradan insan figürleri yapmağa geçen sanatçı, İran minyatürcüleri gibi sayfayı alabildiğine doldurmamış, teferruata önem vermemiş, tek figür yapmayı tercih etmiştir. Ancak bu tek figürün teferruatında son derece gerçekçi davrandığı gibi, gelenekçi minyatürün aksine, vücut hareketleriyle yüz ifadesinde ruh durumunu yine gerçeğe uygun bir şekilde belirtmeğe dikkat etmiştir.

Levni'nin eserleri çoğunlukla Topkapı Sarayı'ndadır. Sûrname minyatürlerinden başka albüm halinde eserleri de vardır ki, bunlarda, yaşadığı günlerin hayatından sahneler ve figürler tasvir etmiştir. Dansözler, sipahiler, şehzadeler, köçekler, sazendeler ve benzerleri gibi. Temiz renklerle dümdüz boyanan bu yapraklar, sonradan dikilerek albüm haline getirilmiştir. Her birinde Levni'nin ayrı ayrı imzasının bulunuşu bu fikri vermektedir. Üstelik, bazı resimlere kendisinin değil, o resmin Levni'ye ait olduğunu bilen bir başkasının imza attığı da tahmin edilmektedir.

Abdülcelil Çelebi'nin, XVIII. yüzyılda başlayan «Batılılaşma» hareketlerine yabancı olmadığının bir delili, Topkapı Sarayı Portreler Galerisi'nde bulunan Üçüncü Ahmet'le şehzadelerinden birini gösteren büyük boydaki eserdir. Buna, batı resmi tarzında bir portre demekten ziyade büyültülmüş bir minyatür demek daha doğru olur. Bu dev minyatürde zemin, duvar ve tahtın kumaşı, tıpkı bir tezhipçinin yapacağı şekilde süslenmiş, ama gerek taht, gerek bunda oturan padişahta perspektif kurallarına uyulmuştur. Öyleyken, şehzade, babasına nispetle çok küçük gösterilerek tâ Hititlerden, Sümerlerden beri bütün ilkel sanatlarda görülen boy hiyerarşisi, kudretlinin iri, zayıfın küçük ölçüde yapılması özelliğine uyulmuştur.

Sûrnâme minyatürlerine gelince, bunlar, devrin günlük yaşantısını, şehzadelerin sünnet düğünleri vesilesiyle yapılan şenlikleri sahne sahne tespit etmekte ve bu sahneler, olayların birbirlerini kovalayış sırasına uygun olarak gösterilmektedir. Teknik bakımdan değilse de gözlem bakımından Levni'nin ne kadar gerçeklere bağlı olduğu Sûrnâme'den daha iyi anlaşılmaktadır. Bu eser, İstanbul Üniversitesi Türk Edebiyatı Kürsüsü tarafından baştan sona kadar renkli olarak dokümanter filim halinde tespit edilmiştir.

Levni'nin minyatürlerindeki bir başka özellik de yüz karakterleridir. O zamana kadar insan yüzleri kalıplaşmış olarak çizilirdi. Minyatürcüler, belli bir yüz kalıbı öğrenir, onu tekrarlarlardı. Oysa Levni, figürün özelliğine göre yüzlerdeki biçim ve ifadeyi değiştirmiştir.

Levnî, 1732'de hayata gözlerini yumduğu zaman, bütün sanat dünyası, onun arkasından gözyaşı dökmüş ve nâ'şı, Otakçılar Camii yakınındaki Sadiler Tekkesi'nde toprağa verilmiştir. Hacı Hüseyin Ayvansarayî, «Camiler Bahçesi» adlı eserinde, onun kabrinin yerini tarif eder ve cenazesinin pek hazin kaldırıldığını belirtir.

Levnî'nin minyatürleri, günümüzde, tarih araştırmacıları için çok değerli bir kaynaktır.

Tablo: Cemal Dündar

LEVNİ

Nedim

1681 - 1730

İSTANBUL'da doğdu. Asıl adı Ahmet'tir. Medresede okuyup müderris (öğretmen) oldu. Sadrazam Damat İbrahim Paşa onu korudu. Lâle Devri'ni dile getiren şarkılarıyla ün saldı. Zamanında hep ikinci derecede bir şair sayıldığı halde İstanbul ağzını divan şiirine sindirmek gibi büyük bir üstünlüğü vardı. Patronalı İsyanı'nda Beşiktaş'taki evinden damdan dama kaçarken düşüp öldü. Türkçe ve Farsça divanı, birkaç tercümesi vardır.

44

SULTAN Üçüncü Ahmet'in sadrazamı Damat İbrahim Paşa konağında, onun kitaplarını tasnif ve muhafaza eden, aynı zamanda şair Nedim Ahmet Efendi, Müneccimbaşı Tarihi tercümesini tamamlayalı epey olmuştu. Lâle soğanının bir altına satıldığı bir devir yaşanıyordu İstanbul'da... Şair Nedim Ahmet Efendi, hafif çiçek bozuğu yüzünden eksik olmayan gülümseyişle, Beşiktaş'a yakın «Hane-i viran»ına gelmiş, samur kürkünü çıkarmış, kavuğunu gulâmına vermiş, henüz mindere kurulmuştu. İçinden, o cuma günü iskeleden üç çifte kayıkla nasıl Kâğıthane'deki Sa'dâbâd Köşkü'ne gideceğini, yeni ahbap olduğu civanlarla nasıl eğleneceğini kura kura el çırptı. Bunun anlamı açıktı. Sazendeler ve sakiler, yer minderinin etrafını aldılar. Hele sadrazamın hediyesi olan câriye, ipek sarısı saçlarını omuzuna dökmüş, duru mavi mahmur bakışlarını kafesin ardından denize dikmiş, oynama sırasının kendisine gelmesini beklerken Nedim, büsbütün çileden çıkıyordu.

Ayağın sâkınarak basma, aman sultânım,
Dökülen mey, kırılan şîşe-i rindân olsun...

diyordu. Hemen divit ve kâğıt getirtti. Oracıkta, sonradan şarkı haline getiriverdiği bir nâme düzenledi:

İzn alıp cüm'a namâzına deyü mâderden
Bir gün uğurlayalım çerh-i sitem-perverden
Dolaşıp iskeleye doğru nihan yollardan
Gidelim serv-i revânım, yürü, Sa'dâbâd'a...

Ve bunu hemen «Serv-i revân»a yürüttü. Vakit akşama yakındı. Nedim, hızını alamadığı için elinde divit ve kamış kalem, şarkıyı tamamlamayı düşünüyordu. Sevdiğini güle oynaya dünyadan kâm almaya davet eden bir şarkıydı bu. Mısralar birbiri ardınca su gibi gelip diziliyordu. O bittikten sonra, «Çengü çegane» başladı. Câriye, ince tüller arasından pembe teni görünerek tef ve şarkılara ayak uydurmuş, uçarcasına dönüyordu. Şair, dayanamadı:

Rakkas, bu hâlet senin oynunda mıdır?
Âşıklarının günâhı boynunda mıdır?

diye şiirle sordu câriyesinden işin aslını. Buna karşılık yüreğini delen bir tatlı gülümsemeyle teşekkür aldı. Hemen, kendisine içki sunan güzele seslendi:

Saki, duracak zaman değildir
Kaybetmeyelim dem-i şebâbı
Bir hâlete koy beni ki olsun
Sırtımdaki sof dahi şarâbî...

Ama buna pek fırsat olmayacaktı. Birdenbire uzaktan uzağa bir uğultu, yokuşta koşan ayak sesleri duyuldu. Nedim Ahmet Efendi: «Ne oluyor? Nedir bu gürültü?» diye adam salındırdı. Meseleyi öğrensinler istedi. Gönderilen çedikli çabucak dönmüştü: «Aman Efendimiz,» diye soludu, «Patronalı tayfası isyan etmiş. Ne varsa yakıp yıkıyorlar imiş. Haliç'teki köşkler alev alev yanar, kızıllığı bizim damdan bile görünür. İbrahim Paşa'ya yakın olanların hepsini topluyor, katlediyorlar imiş. Ola ki efendimize bir zarar irişe... Bir an kaybetmeden firar idesiz...» diyordu.

Çengü çegane berbat olmuş, herkes canının derdine düşmüştü. Nedim'in canından çok sevdiği câriyesi, ne yapacağını şaşırmış, perişan bir halde kalakalmıştı. Şair, derhal ortalığı toplattı. Kendisine ölünceye kadar bağlı kalacağını bildiği adamı Behlül ile câriyesini alıp üst kata çıktı. Levent takımı çoktan Beşiktaş'a erişmişti. Ellerinde palaları, önlerine geleni doğruyorlardı. Müderris ve kütüphane muhafızı Nedim Ahmet Efendi, şimdi canının derdine düşmüştü. Doğruca, evin damına çıktılar. Ortalık iyice kararmıştı. İçkinin tesiriyle şairin elleri titrer olmuştu. Başı da dönüyordu. Önce câriyesini karşıki evin, çok yakın olan damına atlattı. Sonra, onun uzattığı eli tutarak kendisi de geçmek istedi. Ama ne olduysa o anda oldu. Karanlıkta basacağı yeri iyi göremeyen Nedim Efendi, üç katlı konağının çatısından, sırtındaki sofun eteklerini yelpirdeterek çığlıklar arasında aşağıya uçtu.

Dostları, Nedim'in nâ'şını yaşlı gözlerle gizlice Üsküdar'a götürdüler. Orada, Tunusbağı mezarlığında toprağa verdiler. Hattâ anlaşılmasın, başlarına bu yüzden bir dert gelmesin diye, onun başucuna dikilen taşa, şairliğini bile yazdırmadılar. Nedim'in divanını şair Halil Nihat Efendi, birçok emekle derleyip toplayarak bastırdı...

Tablo: Cemal Dündar

Alemdar Mustafa Paşa

1750 - 1808

İKİNCİ Mahmut devri Sadrâzamlarındandır. 1750 yılında Rusçuk'ta doğdu. Bâzı tarihçilere göre ise 1765 yılında Hotin'de dünyaya gelmiştir. Rusçuk Yeniçeri ağalarından Hasan Ağa'nın oğludur. Bayraktar olarak katıldığı savaşlarda gösterdiği yararlıktan ötürü «Alemdar» lakaoını aldı. Hazergrad ve Rusçuk âyanlıklarında bulunduktan sonra Kapıcıbaşı ve Mirahor rütbelerini aldı. 1806 yılında Vezir, iki yıl sonra Sadrazam oldu. 1808'de intihar etti.

45

TOPKAPI SARAYI'ndaki Arz Odasının kapısı büyük bir gürültü ile kırılıp açılmış ve içeri girenler fecî bir manzara ile karşılaşmışlardı. Bâbüssaade hizâsındaki büyük kapının önünde bir şilte üzerinde, Üçüncü Selim'in kanlar içindeki naaşı yatmakta idi. Sağ şakağının derisi, kafasına indirilen bir pala darbesiyle, sakalı ile beraber çenesine kadar inmişti. Ayrıca vücudu da kanlar içinde idi.

— «Vah efendim benim... Seni tahtına tekrar çıkarmak için bunca yoldan geleyim de, gözlerim seni bu halde mi görsün?..» diye boğuk bir ses yükseldi. Ve elindeki kılıcı bir yana atan iri yapılı ve tok sesli bir adam kanlar içindeki naaşın üzerine kapanıp hıçkırarak ağlamağa başladı. Bir yandan da «Bütün Enderun halkını kılıçtan geçirip intikamını almazsam bana Alemdar Mustafa Paşa demesinler...» diye haykırıyordu hıçkıra hıçkıra.

Bir yeniçeri ağasının oğlu olmasına ve bu ocağın içinden yetişmesine rağmen Yeniçeri Ocağının uğradığı soysuzlaşma karşısında onların aleyhine dönmüş ve Üçüncü Selim'in orduda yapmak istediği büyük islahatta kendisine en büyük bir yardımcı olmuştu. Yeniçerilerin «Nizam-ı Cedîd»e karşı ayaklanmaları sonucu Üçüncü Selim'in tahtından indirilmesiyle «Nizam-ı Cedîd» taraftarlarının bir kısmı isyânın elebaşısı Kabakçı Mustafa'nın elinden canlarını kurtarıp Rusçuk'a kaçmışlardı. Orada Üçüncü Selim'e ve «Nizam-ı Cedid»e inanmış Tuna Yalısı Serdar'ı Alemdar Mustafa Paşa'ya sığınmışlar ve «Rusçuk yâranı» adıyla anılan bir grup teşkil etmişlerdir.

Başlarında Alemdar Mustafa Paşa'nın bulunduğu «Rusçuk yâranı», 15 bin kişilik bir orduyla Rusçuk'tan İstanbul'a yürümüştü. Maksatları Üçüncü Selim'i tekrar tahta çıkarmak ve Nizam-ı Cedîd'i yeniden kurmaktı.

19 Temmuz 1807 günü İstanbul'a gelen Alemdar Mustafa Paşa önce Kabakçı Mustafa'nın evini bastırıp kellesini vurdurmuş, sonra da zorbalar arasında kanlı bir temizleme harekâtına girişmişti. Bu arada Bâbıâli'yi basıp Sadrâzam Çelebi Mustafa Paşa'nın elinden Mühr-ü Hümayûn'u almış, onunla birlikte yobaz Şeyhülislâm Ataullah Efendiyi de azletmişti. Alemdar'ın Topkapı Sarayına doğru yürümekte olduğunu haber alan Padişah IV. Mustafa büyük bir paniğe kapılmış ve tahtını koruyabilmek ve tek Osmanoğlu kalmak amacıyla amcası sâbık Padişah Üçüncü Selim ile kardeşi İkinci Mahmut'un öldürülmelerini emretmişti. Üçüncü Selim, Alemdar Mustafa Paşa saraya varana kadar öldürüldü, İkinci Mahmut ise birkaç yakınının himmetiyle canını güçlükle kurtarabildi.

Dördüncü Mustafa'yı tahttan indirip İkinci Mahmut'u tahta çıkartan Alemdar Mustafa Paşa, 22 yaşındaki genç padişah tarafından Sadrâzamlığa getirildi.

Üçüncü Selim'in katliyle uzaktan yakından ilgisi görülen binlerce kişinin kellesini vurdurtan Alemdar bu arada «Nizâm-ı Cedîd»in devamı olan «Sekbân-ı Cedîd» adlı yeni bir ordunun hazırlığına girişti.

Çok cesur ve mert olduğu kadar iyi kalpli bir insan da olan Alemdar Mustafa Paşa, Yeniçeri Ocağından yetiştiği cihetle doğru dürüst bir tahsil görmemişti. Cahil bir insan sayılırdı. Bu yüzdendir ki zamanın siyasî cereyanlarını, entrikalarını kavrayabilecek ve muhtelif menfaatleri telif edebilecek bir zekâ, bilgi ve olgunluğa sahip değildi.

Nitekim Dördüncü Mustafa da yeniçerileri gizliden gizliye teşvik ve tahrik etmekten geri kalmıyordu. Nihayet 1808 yılı Ramazanının Kadir Gecesine rastlayan 14 Kasım gecesi yeniçeriler Alemdar Mustafa Paşa'nın konağını bastılar. «Sekbân-ı Cedîd», Topkapı Sarayını ve Sultan Mahmut'u korumakta olduğundan Alemdar Mustafa Paşa bir avuç adamıyla birlikte dayanmak zorunda kaldı. Saatler geçtiği halde dışarıdan yardımın gelmekte geciktiğini gören Paşa selâmeti mahzene çekilmekte buldu. Başkadını ile Hadımağası kendisini bırakmamışlardı.

Durum çok vahimdi ve Alemdar Mustafa Paşa'yı bir an önce ortadan kaldırmak isteyen Yeniçeriler, «Sekbân-ı Cedîd»in Topkapı Sarayından hareket ettiğini öğrenince işi bitirmek için damı delmeye kalkıştılar. Tepesindeki kubbeden kazma seslerinin geldiğini farkeden Alemdar, tabancasındaki son kurşunu mahzendeki barut fıçısına ateşledi. Korkunç bir patlama oldu. Dam, üzerindeki 500 kadar yeniçeri ile birlikte havaya uçtu. Alemdar'ın hikâyesi de böyle fecî bir şekilde son bulmuş oldu. Şimdi, İstanbul'da Sultanahmet'in yanındaki semt, onun adını taşır.

Tablo: Cemal Dündar

ALEMDAR MUSTAFA PAŞA

III. Sultan Selim

1761 - 1808

OSMANLI Padişahlarının yirmi sekizincisidir. 24 Aralık 1761 günü İstanbul'da doğdu. Babası III. Mustafa, annesi Mihrişah Sultan'dır. Kudretli bir hükümdar olmaktan ziyade sanatkâr ruhlu bir insan ve devrimci bir padişah olarak ün yaptı. Ülkesini batı uygarlığına doğru itmek isterken karşısına dikilen dini taassubun kurbanı oldu. Kabakçı İsyanı ile Yeniçeriler tarafından katledildi (28 Temmuz 1808). Hükümdarlığı 18 yıl sürdü.

46

MÜNECCİMLER, oğlu Selim'in bir cihangir olacağını söyleyince, Sultan III. Mustafa buna tam mânasıyle itikat etmiş ve şehzadesini geleceğin büyük bir cihangiri olarak görmeye başlamıştı. Bu yüzden onu yanından ayırmamış, devletin mühim işlerini, büyük dertlerini hep ona anlatmış, onun fikrini aldıktan sonra kendi düşündüklerini söylemiş ve oğlu Selim'i her bakımdan mükemmel bir padişah olarak yetiştirmek için kendisi de bizzat çalışmıştı.

Ancak ne vardı ki, III. Selim 28 yaşında tahta çıktığı vakit ne Osmanlı Ordusu artık eski gücünde bulunuyordu, ne de kendisi o kadar cesurdu. Bilâkis tamamen tersine idi: III. Selim gevşek, yumuşak ve halim-selim bir insandı, can yakmaktan hiç hoşlanmazdı. Musikiyi sever, süslü besteler yapar, şiirler yazardı. Osmanoğullarının arasından pek çok bestekâr çıkmış fakat bunların hiçbiri III. Selim'in kâbına erişememişti. Engin musiki bilgisinin yanı sıra mükemmel ney ve tambur çalardı. Onun hâmiliği sayesinde, saltanat yılları sırasında Türk musikisi bir altın devir yaşamış ve başta Hamamîzade İsmail Dede Efendi ile Sadullah Ağa olmak üzere birçok büyük bestekâr ortaya çıkmıştı. Kendisi de bestekârlık yönünden devrinin en ünlü bestecilerinden hiç de aşağı değildi. 100'ün üzerinde bestesi bulunan III. Selim'in eserleri bugün dahi dillerde dolaşır:

Âb u tâb ile bu şeb hâneme cânan geliyor
Halvet-i ülfete bir Şem-i şebistân geliyor
Perçemi, zîver-i dûş ü nigehi âfeti hûş
Dil-i sevdâzedeye silsile-cünbân geliyor

Bu arada pek takdir ettiği bestekâr ve hânende Hacı Sadullah Ağa'nın, sarayda Mihribân adındaki en gözde câriyesiyle aşkı karşısında hiddete gelip bu büyük musiki üstadını zindana attırması hikâyesi de vardır. Ancak Hacı Sadullah Ağa'nın zindanda bulduğu Beyati-Araban makamıyle yaptığı bir beste ile kendisini affettiği gibi Mısırlı câriye Mihriban ile de evlendirmişti.

III. Selim'i büyük yapan, devrin akışını görerek ülkesinin artık eskimiş bulunan düzenini değiştirmek isteyişidir. Onun «Nizâm-ı Cedîd» adını verdiği «Yeni Düzen» memleketin batılılaşma yolunda en büyük hamlesidir. Yeni okullar açıp, batıdan öğretmenler getirtip yeni bir ordunun çekirdeğini ortaya çıkarırken yeterince haşin davranmayışı pek aleyhine oldu. Gericiler bu devrimci padişahı önce tahtından, sonra da başından ettiler.

Ayaklanma, Boğaz'daki Karadenizli Yeniçeri yamakları arasında başladı. Kastamonulu Kabakçı Mustafa adındaki neferi kendilerine reis seçen yamaklar önce Hâriciye Nâzırı Mahmut Raif Efendi'yi, sonra Boğaz Nâzırını parçalamışlar ve kumandanları Haseki Halil Ağa'yı şehit ettikten sonra mürtecilerin gerçek reisi olan Köse Musa Paşa'dan emir beklemeye koyulmuşlardı. III. Selim'in üzerine titrediği yeni ordusunu bu çapulculara karşı kullanmak istemeyişi büsbütün aleyhine oldu. 28 mayıs 1807 günü Nizâm-ı Cedîd'i zorla ilgaya mecbur edilen III. Selim, Topal Atâullah Efendi'nin fetvası ile tahttan indirildi. Ancak iş bu kadarla da bitmiyordu. Gözünü kan bürümüş olan Yeniçeri'ler tahtından indirilmiş bulunmasına rağmen III. Selim'den çekiniyorlardı. Devlet işlerinden elini-eteğini çekmiş olan bu sanatkâr ruhlu insanı ortadan kaldırmak gerektiğine inandılar.

Otuz kadar âsi, sâkıt padişahın Topkapı Sarayı'ndaki dairesini bastıklarında III. Selim ney çalmakla meşguldü. Üzerinde en ufak bir silâh olsun yoktu. Bu yüzden üzerine hücum eden âsilere, elindeki kamış ney ile mukabele ederek kendini korumaya çalıştı. Bu arada haremi Refet Kadınefendi ile hizmetçisi Pâkize Usta, gözlerini kan bürümüş bu zorbalara karşı III. Selim'i korumaya kalkıştılar. Fakat bu iki kadını saf dışı bırakmak hiç de zor olmadı isyancılar için.

Sonra hep birden, elindeki ney ile nefsini müdafaaya çalışan III. Selim'in üzerine çullandılar. O anda sağ şakağı üzerinde bir kılıç parladı. Sanatkâr ruhlu insan kanlar içinde yere yuvarlandı. O anda ölmüştü III. Selim.

Talihin garip bir cilvesiyle III. Selim'i tekrar tahta çıkartmak üzere büyük bir ordu ile İstanbul'a gelerek o gün sarayı işgâl eden Alemdar Mustafa Paşa, Arz odasının kapısı önünde III. Selim'in parçalanmış cesediyle karşılaşmıştı...

Lâleli'de, babasının türbesinde toprağa verildi. Arkasında «Büyük reformcu», «Büyük bestekâr» ve «Büyük şair» gibi ölümsüz namlar bıraktı III. Selim...

Topkapı Müzesinden III. SULTAN SELİM

İsmail Dede Efendi

1778 - 1846

ÜNLÜ Türk bestecisi. İstanbul'da doğdu. İyi bir öğrenim gördü. Yenikapı Mevlevihanesi'nde, genç bir yaşta «Dede» pâyesini kazandı. Daha ilk besteleriyle, devrin hünkârı III. Selim'in dikkatini çekti. Uzun yıllar, tam bir «Musiki Akademisi» anlamını taşıyan saray fasıllarında önemli mevkie sahip oldu, hattâ Başmüezzinliğe kadar yükseldi. Hacı olmak üzere gittiği Hicaz'da vefat etti. Mezarı aynı yerde, Hazret-i Hatice'nin ayakucundadır.

9 OCAK 1778 günü İstanbul'da doğdu Hamamîzâde İsmail Dede Efendi. O gün Kurban Bayramı'nın ilk günüydü. Bu yüzden İsmail adını verdiler. Babası Süleyman Ağa Rumeli göçmeni idi. Devlet kapısında yetişmiş, bir ara Cezzar Ahmet Paşa'nın mühürdarlığını yapmıştı. Sonra memuriyeti bırakıp İstanbul'a geldi, Şehzâdebaşı'ndaki Acemoğlu Hamamı'nı satın aldı ve burasını işletmeye başladı. İsmail Dede'nin «Hamamîzâde»liği buradan gelir.

Sesinin güzelliği annesi Rûkiye Hanım'a çekmişti. Hekimoğlu Ali Paşa Camii yanındaki Çamaşırcı Mektebi'nde tahsile başladığı zaman güzel sesiyle ilâhici oldu. Sonra da ilâhicibaşılığına getirildi.

İlk musiki bilgisini usta bir musikişinâs olan Uncuzâde Mehmet Emin Efendi'den aldı. Bu derslerde gösterdiği büyük başarı karşısında Mehmet Emin Efendi, kalkıp babası Süleyman Ağa'ya giderek «Oğlunla iftihar edebilirsin. Musiki bahçesinde nâdide bir gül yetişiyor. Ancak dersleri bir nizama bağlamak gerek» dedi. Bundan sonra İsmail, ciddî bir musiki öğrenimine başladı. Dersler tam 7 yıl sürdü.

Uncuzâde, Maliye Nezaretinde hatırlı bir memurdu. İsmail'i memur vekili olarak bu daireye aldı. Ancak o memuriyet hayatına bir türlü ısınamadı. Bir gün Yenikapı Mevlevihanesi'nde Şeyh Ali Nutkî Dede'nin semâlarını gördükten sonra ona büyük bir muhabbetle bağlandı. Haftada iki defa bu dergâha gelip ders görmek için Ali Nutkî Dede'den el öpüp izin aldı. Ney çalmasını bu dergâhta öğrendi, musıkî bilgisini yine bu dergâhta kuvvetlendirdi. Kendini tamamen bu dergâha verebilmek için memuriyet hayatını bıraktı, derviş oldu. O yaşta kimsenin kolay kolay girişemeyeceği «Binbir gün süren dervişlik çilesi»ni kabul etti. Bu çile hücresinde kendisini tamamen musikiye vermişti. «Bûselik» makamındaki ünlü şarkısını orada besteledi:

Zülfündedir benim baht-ı siyâhım
Sende kaldı gece gündüz nigâhım
İncidirmiş seni meğer ki âhım
Seni sevdim, odur benim günâhım

Bu şarkıyı dinleyip pek beğenen ve kendisi de usta bir bestekâr olan devrin hünkârı III. Selim, bestecisinin huzuruna getirilmesini istemişti. Saraydan derhal Yenikapı Mevlevihânesi'ne haber salınmış ve hücresinde dervişlik çilesini doldurmakta bulunan 20 yaşlarındaki Hamamîzâde İsmail Efendi, derhal bir ata bindirilerek Topkapı Sarayı'na gönderilmişti. Genç bestekâr, o günlerden kalma kayıtlara göre «Huzurda en güzide saz heyetiyle beraber meşkettiği şarkısını, hünkârın irâdesiyle tam üç defa tekrarladı ve büyük iltifata mazhar oldu...

21 yaşında iken çilesini tamamlayıp «Dede» unvanını alan genç bestekâr bundan sonra III. Selim'in musahipleri arasına katıldı. Haftada iki defa sarayda, hünkârın huzurunda kurulan fasıllara devam etti, bir süre sonra da «Başmüezzin» oldu.

Tam kırk yıl süre ile saraydaki görevine devam etti Hamamîzâde İsmail Dede. Yüzlerce beste verdi bu sürenin içinde. III. Selim'den sonra tahtta çıkan II. Mahmut da Türk musikisinin bu büyük ustasına özel bir değer verdi. Ancak II. Mahmut'tan sonra tahta çıkan I. Abdülmecit, batı musikisini tercih eden ilk hükümdar olmuştu. Saraydaki musiki faaliyeti daha ziyade batı musikisine dayanmasına rağmen, o da babasıyla amcasının büyük hürmet ve sevgisini kazanan usta bestekârı meclislerinden ayırmadı.

Avrupa'dan gelen bir musiki heyetinin sarayda verdiği konserde çaldığı valslerden pek hoşlanan Abdülmecit, yanında bulunan Dede Efendi'ye hitapla: «— Baka Dede, frenkler nasıl makamlar bulup çıkarırlar» dediği zaman yaşlı bestekâr «Kulunuzun da yabancısı değildir bu makam» cevabını vererek padişahın hayretini uyandırmıştı. Yabancı musiki heyetinin saraydaki çalışmaları sırasında pencereden gelen melodileri dinleyen Hamamîzâde İsmail Dede, valsi Türk musikisine mükemmelen adapte ederek bir beste yapmıştı. Bunu okudu:

Yine bir gülnihâl aldı bu gönlümü
Sim ten, gonca fem, bîbedel ol güzel
Âteşin ruhleri yaktı bu gönlümü
Pür edâ, pür cefâ, pek küçük, pek güzel

Türk musikisinde ilk kez vals ikaı, bu rast şarkının nağmelerinde dile geliyordu Büyük Dede Efendi, Türk musikisindeki büyüklüğünü bir kez daha göstermiş ve Avrupaî melodi kuruluşunu Türk müziği ile kaynaştırmıştı.